

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Denisa Domesová

**Klima třídy žáků druhého stupně Základní
školy ve Velkém Újezdě**

Olomouc 2016

PhDr. Jana Kantorová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Klima třídy žáků druhého stupně Základní školy ve Velkém Újezdě“ zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 12.4.2016

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Janě Kantorové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky v průběhu psaní a realizace bakalářské práce.

Velké poděkování patří rovněž panu Mgr. Petru Konečnému, řediteli Základní školy ve Velkém Újezdě, dále učitelskému sboru a všem žákům, kteří mi svou ochotou ke spolupráci umožnili realizaci výzkumu.

Děkuji své rodině za podporu při studiu.

Obsah

Úvod	5
1 TEORETICKÁ ČÁST	7
1.1 Vymezení pojmů prostředí, klima, atmosféra	7
1.2 Klima třídy	9
1.2.1 Oblasti a prvky klimatu třídy	11
1.2.2 Pozitivní klima třídy	13
1.3 Současné přístupy ke zkoumání klimatu třídy	14
1.3.1 Výzkumné metody	15
2 PRAKTICKÁ ČÁST	18
2.1 Charakteristika zkoumané školy	18
2.2 Cíle a hypotézy výzkumu	19
2.3 Výzkumná metoda	20
2.4 Výzkumný vzorek	23
2.5 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	24
2.5.1 Šestá třída	26
2.5.2 Sedmá třída	28
2.5.3 Osmá třída	30
2.5.4 Devátá třída	31
Závěr	33
Použitá literatura	35
Seznam tabulek	37
Seznam grafů	37
Přílohy	38

Úvod

Každý z nás se během svého života ocitá v různých typech prostředí, jež v nás zanechávají, ať už krátkodobě nebo dlouhodobě, nějaký pocit s nimi spojený. Rovněž jsme všichni navštěvovali výchovně vzdělávací instituce, ve kterých jsme byli součástí sociální skupiny, v níž jsme prožívali a vnímali sociálně-emoční naladění a do určité míry ho i ovlivňovali. Je velmi důležité, jak se člověk cítí, co prožívá ve vztahu k okolí, proto bychom neměli být k těmto aspektům lhostejní. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zabývat se jevem v dnešní velmi aktuálním, kterým je klima třídy. Žáci zde tráví značnou část svého času a určitým způsobem přispívá k formování jedinci osobnosti, proto je velice důležité, jaký má vztah ke své třídě. To vše platí také o učitelském sboru, jelikož společně s žáky jsou i učitelé tvůrci klimatu ve třídě a spolu s dalšími zaměstnanci modelují celkové klima školy.

V teoretické části nejprve objasním význam základních pojmů prostředí, klima a atmosféra. Vysvětlím, co mají společné a v jakých ohledech se odlišují, přičemž se zaměřím zejména na školní prostředí. Dále se budu zabývat pro mou práci klíčovou kapitolou, kterou je klima třídy, v níž zpočátku vymezím pojem škola, klima školy a následně prostor třídy a klima třídy. Podkapitolu o klimatu třídy věnuji nejen významu samotného pojmu, ale také oblastem a prvkům, které ho tvoří. Navazovat bude problematika pozitivního klimatu třídy, tedy jakým způsobem jej lze zlepšit a ovlivnit ke spokojenosti všech účastníků. Následně uvedu různé přístupy a metody ke zkoumání klimatu třídy. Cílem teoretické části je zdůraznit a dále šířit myšlenku důležitosti klimatu třídy, které by nemělo být podceňováno a mělo by se s ním pracovat.

V praktické části využiji kvantitativní metody za pomoci standardizovaného dotazníku KLIT, jenž se zaměřuje na sociálně psychologické klima třídy. Budou posuzovány 3 oblasti: oblast

suportivní, oblast motivace k negativnímu školnímu prostředí a oblast sebeprosazení. Hlavním cílem výzkumu je charakterizovat klima jednotlivých tříd druhého stupně Základní školy ve Velkém Újezdě ve všech oblastech. Dílčími cíli je porovnat výsledky mezi třídami druhého stupně a zjistit, zda existuje rozdíl ve vnímání klimatu z hlediska pohlaví. Přínos praktické části spatřuji zejména v následném poskytnutí výsledku výzkumu dané škole, které věřím, že budou nápomocny při další práci s klimatem v jednotlivých třídách.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení pojmů prostředí, klima, atmosféra

Nejprve je důležité objasnit si významy výše uvedených pojmů, vnímat jejich vzájemné propojení, ale také rozdíly, které jsou si svým významem sice blízké, ale liší se především délkou trvání. Nejširší pojem tvoří prostředí, v souvislosti se školou je žádoucí vymežit pojem školní prostředí. Užší vymezení představují zbývající pojmy, tj. klima a atmosféra.

Pojem prostředí je všeobecně známý a užívaný. Často se objevuje v různém pojetí, jak ve vědách společenských, tak přírodních. Ve většině definic se uvádí, že vytváří prostor pro život člověka, v tomto případě mluvíme o životním prostředí. Vedle hmotných předmětů zahrnuje také nezbytné vztahy, jinak řečeno vedle materiálního systému, duchovní systém jako je věda, umění, morálka (Kraus, Poláčková, 2001). Prostor prostředí můžeme zjednodušeně charakterizovat jako vše, co nás obklopuje. Je to objektivní realita, kterou tvoří soubor mnoha faktorů (bytostí, jevů, podmínek, činností, procesů), které se nachází v blízkosti člověka v průběhu celého jeho života, mají pro něho význam a hodnotu, jsou s ním v interakci. Jedince ovlivňují a formují intencionálně i funkcionálně. Člověk je aktivní součástí prostředí a síla prostředí na něj působí pozitivně nebo destruktivně. Vlivy prostředí si uvědomuje, prožívá, zpracovává a hodnotí, proto je jedinec nejen významným tvůrcem, ale i aktérem při jeho posuzování (Grecmanová, 2008).

Nejobecnější pojem prostředí zahrnuje jak hledisko umístění v regionu (venkov, město, sídliště), tak architektonická a ergonomická hlediska (vhodnost školního nábytku, sdělovačů, ovladačů všech technických zařízení pro výuku). Dále také hlediska hygienická (osvětlení, větrání, vytápění), stupeň a typ školy (Lašek, 2012). V souvislosti se školou, tedy místem, kde probíhá výchovně

vzdělávací proces, hovoříme o tzv. školním prostředí, které je definováno jako edukační prostředí třídy nebo školy a je předmětem zkoumání zaměřujícího se na klima třídy, klima školy a kulturu školy. Je chápáno jako souhrn psychosociálních vlivů a vztahů, které jsou součástí školního prostředí (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

V následujících termínech klima a atmosféra je obsažena jen sociálně psychologická dimenze. Užší pojem klima třídy představuje trvalejší sociální a emocionální naladění všech žáků ve školní třídě, které tvoří a prožívají jak žáci, tak i učitelé ve vzájemné interakci. To, že se jedná právě o dlouhodobý jev, odlišuje klima od atmosféry. Vzniká odrazem objektivní reality, tedy prostředí v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení pozorovatelů (Grecmanová, 2008). Slovník českých synonym a antonym (2012) vysvětluje obecný význam klimatu jako podnebí, prostředí, situaci, atmosféru a poměry. Kašpárková (2007), uvádí, že klima jsou představy, přístupy a hodnoty, které jsou ve škole všeobecně sdílené a udržované. Projevují se při vzájemné komunikaci, činnostech, postojích učitelů k dění ve škole i ve způsobu rozhodování ředitelů. Pojem atmosféra užíváme v nejužším slova smyslu, jedná se o krátkodobý jev ve třídě, například v průběhu jedné vyučovací hodiny, zkoušení, maturitách, státních závěrečných zkouškách apod. Jedná se o emočně vypjatější a různorodé situace, ve kterých širší klima může a nemusí působit. Je důležité vnímat propojení, ale také i rozdíl mezi těmito pojmy, které jsou významově blízké, liší se ovšem rozsahem a délkou trvání (Lašek, 2012).

Z těchto informací vyplývá, že každé prostředí, ve kterém se člověk během svého života nachází, má své specifické klima. Člověk je jeho aktivním aktérem, vytváří jej a ovlivňuje. Klima a atmosféra obsahují složku psychosociální, avšak liší se délkou svého trvání. Klima je jev dlouhodobý, fyzicky nehmatatelný, výrazně působící na naši emocionální stránku, která se u každého člověka liší. V následující kapitole se budu věnovat pojmu klima třídy, který je pro mou práci stěžejní.

1.2 Klima třídy

Každá třída je součástí konkrétní školy, proto v úvodu této kapitoly objasním význam tohoto pojmu a klimatu celé školy. Následně vysvětlím pojem třída, ve které se klima prostřednictvím žáků a učitelů vytváří. Klima třídy je velice důležitým prvkem v rámci celého výchovně vzdělávacího procesu a má na jedince obrovský vliv.

Škola je instituce, jejíž hlavní úlohou je vzdělávat a vychovávat. Ve společnosti plní významnou společenskou funkci, kterou je socializace a personalizace. Je místem, kde se střetávají různé skupiny a generace. Vedle zprostředkování poznatků zde žáci rozvíjí své sociální chování. Škola je rovněž budova, která zaujímá určité území, je ovlivněna topograficky, geograficky a také sociálním prostředím (Grecmanová, 2008). Dále vnímáme školu jako formální organizaci, s určitými cíli, rolemi, pravidly, hierarchií, systémem koordinací aktivit, vzorci komunikace, odměňováním (Thomas, 1976 In Grecmanová, 2008).

Klima školy je v literatuře často definováno jako něco nehmatatelného, těžko popsitelného, ale jeho aktéry silně vnímaného a na ně působícího. Klima školy může být tedy definováno jako *„Sociálně psychologicky proměnná, jež vyjadřuje kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních procesů, které fungují v dané škole tak, jak ji hodnotí, vnímají a prožívají učitelé, žáci, případně zaměstnanci školy“* (Průcha; Walterová a Mareš, 2001, s. 100).

Škola a třída jsou prostorem, kde se odehrává školní život dítěte. Žák v nich během svého studia tráví tisíce hodin a stávají se pro něj pomyslným „druhým domovem“. Žák je v neustálé interakci se svými spolužáky a také učiteli. Jedinec zde nachází nové kamarády, učí se novým věcem. Je místem, kde zažívá své učební, ale i osobní úspěchy a neúspěchy. Pojem školní třída označuje jednak místnost, ve které probíhá vzdělávací proces, ale častěji ji chápeme jako malou,

zpočátku formální sociální skupinu žáků, která je charakteristická společnými znaky a pravidly. Tvoří ji děti podobného věku, místa bydliště a se společným cílem dosáhnout určitého vzdělání. Probíhá zde značná část socializace člověka (Lašek, 2012).

Z pohledu sociální psychologie bývá školní třída chápána jako sociální skupina, kde jsou vztahy a činnosti orientovány převážně úkolově, tj. jsou podřízeny postupnému osvojování učiva a dalším úkolům. Rozhodující úlohu má učitel, který prezentuje výchovně vzdělávací cíle a který žáky kontroluje, hodnotí, orientuje a motivuje. Dochází zde k vytváření struktury interpersonálních vztahů, ke vzniku a utváření podskupin, kde se více či méně rozvíjí spolupráce a soutěživost (Dvořáková, 1995).

Charakterizovat školní třídu můžeme jako „*složitý a mnohvrstevnatý sociální svět, který spoluvytvářejí jak žáci, tak učitelé.*“ Umožňuje jedinci zažít úspěch před ostatními, což je v životě každého člověka velice důležité, taktéž v ní občas můžeme prožívat nějaký neúspěch, naučí jej spolupráci a vzájemné podpoře s ostatními vrstevníky. Na sociální klima třídy má vliv klima školy a taktéž klima učitelského sboru (srov. Mareš, Křivohlavý 1995, Lašek, 2001, s. 13).

V pedagogickém slovníku je klima třídy definováno následovně: „*Sociálně psychologicky proměnná, představující dlouhodobější sociální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy na události ve třídě (včetně pedagogického působení učitelů)*“. Rozlišujeme klima aktuální, tedy fakticky existující v dané třídě, a klima preferované, které je žádoucí ze strany žáků a učitelů. (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 107).

(Lašek, 2012, s. 40) charakterizuje klima třídy jako „*trvalejší sociální a emocionální naladění žáků ve třídě, které tvoří a prožívají učitelé a žáci v interakci.*“ Petlák ve své knize odkazuje na definici Gavory, který říká, že: „*Klima třídy vyjadřuje, do jaké míry je žák ve třídě spokojený, jestli si žáci vzájemně rozumí, hodnotí stupeň*

soutěživosti a konkurence mezi nimi a soudržnost třídy“(Gavora, In Petlák, s. 26).

Mareš a Ježek (2012) uvádí následující znaky klimatu školní třídy. Jedná se o skupinový jev, názor na klima v dané třídě mají všechny skupiny aktérů. Je sociálně konstruované, tedy že vzniká jak osobní zkušeností jedinců, tak vzájemným debatováním všech aktérů. Dále je sociálně sdílené – vzniká na základě zkušeností a diskusí s lidmi, kteří mají buď stejné, nebo odlišné názory. Podoba klimatu se zpřesňuje a vyjevuje. Můžeme tedy říci, že se jedná o názory, které jsou společné většině aktérů, které patří jen některé ze skupin a ve kterých názorech se jedinec rozchází s ostatními. Ovlivňuje ho samozřejmě i širší sociální kontext klima školy, lokální zvláštnosti místa (např. město, vesnice).

1.2.1 Oblasti a prvky klimatu třídy

V každém životě školy, třídy se objevují určující faktory, což jsou takové skutečnosti, které jsou relativně svébytné a ovlivňují vznik, podobu a účinky klimatu. Můžeme zde zařadit zvláštnosti školy (typ školy, její zaměření, pravidla školního života), zvláštnosti vyučovacích předmětů a pedagogických situací (např. laboratorní, praxe v provozech), zvláštnosti učitelů (osobnost učitele, učitelem preferované pojetí výuky a vzdělávání), zvláštnosti školních tříd (učitel a třída, školní třída, skupiny ve třídě), zvláštnosti žáků (žák jako člen třídy, žák jako individuální osobnost).

V oblasti sociálního prostředí ve skupinách lidí se dle Moose můžeme zaměřit na tři základní dimenze. První oblastí je vztahová, která vyjadřuje míru interpersonálních vztahů, kvalitu vzájemných vazeb, v rovině mezilidských vztahů míru kooperace, přitažlivost skupiny pro její členy, poskytování vzájemné pomoci a možnost vyjádření pocitů a názorů. Druhou dimenzí je oblast

osobního růstu, která vyjadřuje vnitřní procesy týkající se podmínek, které vytváří skupiny pro autonomii člena a jeho růst. Poskytují možnost samostatně rozhodovat a konat, orientaci na úkoly, vytváření podmínek pro diskusi, toleranci k negativním projevům členů, přenos informací v rámci skupiny. Poslední dimenze je udržování a změny systému, vztahuje se především k mechanismům organizace a řízení skupiny, způsobům kontroly, schopnosti členů vykonávat a přijímat nové role a úkoly, schopnosti a ochotě ke změně (Lašek, 2012). Jednotlivé prvky, složky na sebe působí a vytvářejí určitou strukturu. Podle kvality působení determinant jsou prožívány silně nebo minimálně. Tvoří je například učitelova pomoc, obtížnost školní práce, rychlost, soutěživost, kohezivita, nezávislost atd. Učitelovo jednání je velmi důležitý prvek klimatu třídy, který na jednu stranu výuku organizuje, inovuje, navrhuje pravidla, kontroluje, ale může jí i dezorganizovat. Žáka nelze pokládat pouze za reagujícího jedince, ale společně s učitelem za aktéra vytváření třídního klimatu. Klima ve třídě na žáka působí ve smyslu osobním, kdy se cítí více či méně zaujatý školou, pociťuje učitelovu pomoc, přináší menší či větší vklad do školní práce apod. Dále také v sociálně psychologickém smyslu, kdy se žák stává součástí skupiny a podílí se na její činnosti, je favorizován učitelem či spolužáky nebo naopak odsouván do pozadí (Lašek, 2012).

Ve výzkumné části se budu zabývat stěžejními třemi oblastmi klimatu. V první žák popisuje vztahy ve třídě, míru kooperace a soudržnosti. Druhá část se skládá s otázek, kde žák popisuje míru svého zájmu či nezájmu o školu, tendenci nevynikat, nevěřit si. Poslední část je věnovaná sebeprosazení, individualizaci, spoléhání se sám na sebe, touhu vyniknout, jednat účinně apod. Výše zmíněné oblasti a prvky hodnocení klimatu se v zásadě nemění, avšak můžeme použít různé způsoby zjištění klimatu třídy (Kašpárková, [Pdf.]).

1.2.2 Pozitivní klima třídy

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, žáci tráví značnou část svého života ve škole a jsou součástí sociální skupiny, tedy třídy. Klima třídy výrazně působí na jejich emoční naladění, motivaci k učení a naplňování výukových cílů, proto je nutné posilovat tyto aspekty a tak dosahovat pozitivního klimatu ke spokojenosti všech účastníků.

Jedná se tedy o žádoucí klima, které vytváří vhodné podmínky k plnění školních povinností. Takové, které vede ke vzájemnému sblížení učitelů a žáků. Vycházíme-li z hodnotících pohledů učitelů, žáků, rodičů a literatury, lze za znaky pozitivního klimatu považovat z pedagogicko-didaktického hlediska – spokojenost žáků s výukou a jejím průběhem, objektivnost hodnocení, která vyplývá z aktuálního citového rozpoložení žáka, inovaci vyučování například v podobě exkurzí. Důležitým aspektem je také učitelův přístup k žákům, kterého si velice všímají a působí na ně. V neposlední řadě bereme v úvahu, jakou pozornost věnuje učitel nejen výuce, ale i výchově žáků. Druhé hledisko je organizační, zde řadíme dobrou organizační a řídicí činnost školy, která převládá zejména u učitelů a žáků vyšších ročníků základních škol, kteří jsou schopni již objektivně říct svůj názor na život ve škole. Za pozitivní lze považovat, když je škola místem žákova rozvoje a obohacuje ho. Důležité je také zmínit spolupráci školy s rodiči, která se projevuje i zájmem samotných žáků, aby rodiče škole nějakým způsobem pomáhali (Petlák, 2006).

Kašpárková (2007) řadí mezi znaky pozitivního klimatu pospolitost, spolupráci, sounáležitost, otevřenost, důvěru, pozornost, disciplínu, přátelskou atmosféru a orientaci na společně stanovené cíle a hodnoty. Podle Doležalové (2003) již samotný pojem „KLIMA“ obsahuje všechny odpovědi. K představuje komunikaci a kooperaci, L vyjadřuje ladění (pozitivní), I označuje inovace, M aplikace

moderních metod, A značí aktivitu potřebu neustále pracovat na optimalizaci klimatu.

1.3 Současné přístupy ke zkoumání klimatu třídy

Dalo by se říci, že následující přístupy můžeme rozdělit do tří směrů. V prvním se pozoruje školní klima z pohledu různých skupin respondentů – žáků, učitelů, rodičů, zaměstnanců školy a dalších. Druhý se přiklání k organizačnímu klimatu na školách z hlediska učitelů a třetí je zaměřen na klima výuky a třídy z pohledu žáků.

V sociometrickém přístupu se do popředí jako objekt dostává školní třída jako sociální skupina, nikoli učitel. Badatel se zaměřuje na strukturování a restrukturování třídy, vývoj sociálních vztahů a jejich vliv na rozvoj dispozic žáků. Jako další lze použít organizačně – sociologický přístup, zde se objektem studia stává školní třída jako organizační jednotka a učitel jako řídicí pracovník. Jako diagnostická metoda se používá standardizované pozorování v průběhu pedagogické interakce. Středem pozornosti je týmová práce v hodině, redukování nejistoty žáků při plnění úkolů. V interakčním přístupu je středem zájmu školní třída a učitel. Zkoumáme vzájemnou interakci mezi učitelem a žáky v průběhu vyučovací hodiny. Třída a učitel je objektem i u pedagogicko-psychologického přístupu. V centru pozornosti stojí spolupráce a kooperativní učení v malých skupinách. Na přirozený život školy, žáky a učitele se soustředí školně-etnografický přístup. Výzkumníka zajímá, jak klima funguje, jak jej vnímají, hodnotí a popisují jeho aktéři. Uskutečňuje se prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými účastníky, následuje přepis do protokolů a analýza (Grecmanová, 2008).

U vývojově psychologického přístupu je zájmem osobnost žáka a školní třída jako sociální prostředí, v němž se má osobnost rozvíjet. V popředí stojí ontogenetický vývoj žáků, zejména v období

prepuberty a puberty. Používá různé diagnostické metody. Jako poslední přístup, který bude využit v mém výzkumu, je přístup sociálně-psychologický a environmentalistický. Můžeme říci, že v dnešní době se jedná o nejrozšířenější přístup. Školní třída je zde chápána jako prostředí pro učení. V popředí zájmu jsou také žáci a vyučující, kteří zde působí. Badatel se soustředí na kvalitu klimatu, jeho strukturní složky, aktuální podobu klimatu i preferovanou podobu klimatu. Nezávisle proměnné můžeme rozdělit do tří skupin: vzájemné vztahy mezi aktéry, možnost osobního rozvoje, udržování i změny daného systému. Závisle proměnné většinou tvoří: školní výkonnost (celku i jednotlivců), postoje žáků k učení apod. (Mareš, 1998).

1.3.1 Výzkumné metody

Diagnostika klimatu je velice obtížná a má mnoho úskalí. Používat se mohou kvalitativní výzkumná šetření, jejichž předmětem je zúčastněné a nezúčastněné pozorování (standardizované i nestandardizované), diskuse, rozhovory, analýzu výroků, epizod, reflektivních učitelských a žákovských deníků, kreseb, videozáznamů atd. Problém u tohoto šetření nastává s reliabilitou, validitou a také s velkou časovou náročností. V našich podmínkách můžeme za zástupce kvalitativního výzkumu považovat například Klusáka, Mareše, Lukáše, Ježka, Chalupníčka (Grecmanová, 2008).

Vedle těchto postupů jsou zde také kvantitativní výzkumy, které v prozatím v diagnostice sociálního klimatu dominují. V České republice se na počátku 20. století v mnohém vycházelo ze zahraničních výzkumů. Překládány byly dotazníky, které se aplikovaly do prostředí naší školy. V průběhu jejich uplatňování se však zjistilo, že ne vždy mohou být uplatnitelné zejména v kontextu kulturní odlišnosti, tedy že naši žáci se nemusí setkávat s problémy amerických žáků. Vedle dotazníku a posuzovacích škál se můžeme opřít také o sociometrické techniky. Stejně jako v řadě jiných výzkumů plátí, že

k větší objektivizaci údajů výrazně přispívá kombinace obou těchto diagnostických metod (Grecmanová, 2008).

Zahraniční výzkumy, především v USA a Austrálii se této problematice věnují již čtyřicet let, a nejméně posledních dvacet let se snaží odpovědět na následující otázky (dle Fräsera, 1989 In Lašek 2012, str. 47). „*Co jsou determinanty klimatu a jak působí na žáky a jejich učení?, Existují rozdíly mezi aktuálně prožívaným a ideálním klimatem ve třídě a co je příčinnou těchto rozdílů, Vnímají učitelé a žáci klima ve třídě podobně?, Mohou učitelé klima třídy zjistit, zkoumat a měřit? „Mohou ovlivnit organizační změny výuky klima třídy“*

Chávez a Fraser (In Lašek, 2012) hovoří o dvou základních skupinách metod, kterými se klima třídy zkoumalo. Jedná se o metody založené na přímém pozorování jednoduchých jevů a metody založené na zkoumání složitých jevů ve třídě. V prvním případě, jestliže se jedná o metodu založenou na přímém pozorování jednoduchých jevů, pozorovatel získává měřitelná a relativně objektivní data tj. počet žáků ve třídě, množství komunikačních aktů, položených otázek apod. Druhá skupina metod již poskytuje vyšší úroveň informací a je zaměřena na události odehrávající se ve třídě. Akcentovány jsou jiné sociálně psychologické skutečnosti jako vzájemné vazby mezi žáky, učitelem a žáky, jejich přátelskost a působení všech těchto vlivů na úspěšnost žáka ve škole. Třetí skupinou metod se opírá o školní etnografii a používanou metodou je zejména zúčastněné pozorování. Jelikož se jedná o dlouhodobé pozorování, pomáhá více pronikat do sociálně psychologických charakteristik třídy. Nicméně přestože je tento směr velmi potřebný a nutný je také velice časově i personálně náročný, který předpokládá zcela perfektně sehraný tým vyškolených posuzovatelů.

Jako příklad některých z dotazníkových metod lze uvést My Class Inventory (MCI), v českém prostředí dotazník známý jako Naše třída. Jedná se o nejrozšířenější dotazník u nás. Je určen pro žáky 3. - 6. tříd základních škol a díky jednoduché konstrukci a způsobu

vyhodnocování je mezi učiteli velice oblíben. Umožňuje rychle a bez obtíží proniknout do různých oblastí života ve třídě a výsledky poté nabízejí možnosti ovlivnění klimatu třídy tak, aby vedly ke spokojenosti obou stran, tedy jak učitelů, tak žáků. Dotazník má dvě formy - aktuální, zjišťující současné klima třídy a preferované, prostřednictvím kterých se zjišťují přání žáků, vztahující se ke klimatu jejich třídy. Dotazník obsahuje 25 položek, jimiž zjišťuje 5 proměnných: 1. Spokojenost ve třídě - těmito položkami se zjišťuje vztah jedince ke třídě, míra uspokojení z pobytu ve škole (otázky č. 1, 6, 11, 16, 21). 2. Třenice ve třídě - zjišťují míru problému mezi žáky, napětí, spory a nevhodné sociální chování (otázky č. 2, 7, 12, 17, 22). 3. Soutěživost ve třídě - mapují konkurenci mezi žáky, míru vyniknout, prožívání školních neúspěchů (otázky č. 3, 8, 13, 18, 23). 4. Obtížnost učení - zde se zjišťuje, jak žáci prožívají nároky školy, nakolik se jim učivo zdá náročné (otázky č. 4, 9, 14, 19, 24). 5. Soudržnost třídy – je zaměřena na přátelské a nepřátelské vztahy a míru pospolitosti dané třídy. Žák odpovídá formou Ano/Ne. Další velmi často používanou metodou, kterou můžeme využít při zjišťování klimatu třídy, je metoda Classroom Environment Scale (CES), určená pro žáky 7. a 8. tříd základních škol a studentům 1. - 4. ročníků středních škol. Dotazník má formu aktuální a preferovanou. Obsahuje šest proměnných, kterými jsou: 1. Angažovanost žáka, jeho zaujetí školní prací (otázky č. 1, 7, 13, 19). 2. Vztahy mezi žáky ve třídě (otázky č. 2, 8, 14, 20). 3. Učitelova pomoc a podpora (otázky č. 3, 9, 15, 21). 4. Orientace žáků na úkoly (otázky č. 4, 10, 16, 22). 5. Pořádek a organizovanost (otázky č. 5, 11, 17, 23). 6. Jasnost pravidel (otázky č. 6, 12, 18, 24) (Lašek, 2012).

Oba zmíněné dotazníky jsou určeny pro stejnou cílovou skupinu a v podstatě zahrnují podobné oblasti, což je logické, jelikož důležitost jednotlivých oblastí nelze jen tak zaměnit za jinou. Mapují vztahy mezi žáky ve třídě, spokojenost žáka, jeho aktivitu, zaujetí školou, motivaci, poodhalují možné problémy a soutěživost. Ve svém výzkumu jsem se rozhodla využít dotazník KLIT, který více specifikují v praktické části.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Charakteristika zkoumané školy

Základní škola se nachází v městysi Velký Újezd v podhůří Oderských vrchů. Je fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Ředitelem školy je pan Mgr. Petr Konečný.

Zatímco první zmínky o obci Velký Újezd spadají již do počátku 14. století, o historii místní základní školy můžeme s konkrétností hovořit až od roku 1737, tedy v období, které se vyznačovalo stavebním rozmachem v obci – roku 1738 byl založen chudobinec a o jedenáct let později vrchnostenský špitál, vedle kterého škola několik let sídlila a pro jejíž potřeby byla v roce 1811 část špitálu dokonce vyčleněna.

S postupem času docházelo k rozšiřování počtu tříd způsobeného přírůstkem žáků a rok 1887 dal vzniknout nové škole, která byla schopna zajistit výuku 280 dětí. K dalším výrazným změnám došlo až téměř šedesát let později, kdy byla v obci zprovozněna měšťanská škola se sídlem v bývalé továrně na zápalky. Po Druhé světové válce přibýly ve škole nové třídy, a jelikož stávající kapacita prostor „sirkárny“ byla nedostačující, musela výuka probíhat i v budově radnice či ubikaci stavebního podniku. Svě vlastní zázemí však získala škola ve Velkém Újezdě až v 80. letech (Základní škola Velký Újezd [online]).

V tomto školním roce ji navštěvuje okolo 230 žáků, taktéž dojíždějících z okolních obcí. Výuku zajišťuje dohromady 16 pedagogů. Součástí základní školy je i mateřská škola sídlící v samostatné budově. V příloze je uveden souhlas vedení školy s uvedením názvu školy v bakalářské práci a taktéž s uveřejněním zpracovaných výsledků výzkumu. Žáci mají možnost výběru několika nepovinných kroužků - hudební, sportovní, zeměpisný. Na prvním

stupni mohou děti o přestávkách využít koutku, který je pro ně smysluplně zařízený. Starší ročníky mají možnost hry stolního tenisu, stolního fotbalu a v případě příznivého počasí mohou zejména o velké přestávce trávit čas ve venkovních prostorách átria za přítomnosti učitelského dozoru. Žáci se úspěšně účastní mnoha různých projektů a olympiád.

Žáci devátého ročníku mají každoročně možnost vyzkoušet si nelehkou roli učitele, přičemž si zvolí předmět, který chtějí vyučovat a pokouší se zprostředkovat dané učivo nižším ročníkům, což považují za příjemné a zajímavé zpestření školního života. V zimním období se koná školní ples, součástí je předtančení polonézy deváťáků, na které vždy všichni netrpělivě čekají. V prostorách základní školy je možnost výuky hry na hudební nástroj v olomoucké pobočce ZUŠ Žerotín, dále je možné využít sportovního zařízení, sauny a posilovny. (Základní škola Velký Újezd [online]).

2.2 Cíle a hypotézy výzkumu

V kvantitativně orientovaných výzkumech hypotézy ověřují vztah mezi jevy. Nejprve se formulují věcné hypotézy a následně, aby mohly být ověřovány, převádějí se na statické hypotézy. Statické hypotézy můžeme tedy definovat jako tvrzení o vztazích mezi jevy, vyjádřena statickými termíny. Statickou hypotézu ověřujeme proti tzv. nulové hypotéze. Nulová hypotéza je jakási předběžná odpověď, která tvrdí, že mezi proměnnými, které zkoumáme, není významný rozdíl. Pokud se však při statické analýze ukáže, že nulovou hypotézu můžeme odmítnout, přijímáme alternativní hypotézu, která tvrdí, že mezi zkoumanými jevy je rozdíl. Správnost můžeme potvrdit pouze u jedné z nich (Chrásková, 2007).

Hlavním cílem výzkumu je charakterizovat klima jednotlivých tříd druhého stupně již zmíněné základní školy v oblasti suportivní (SUPKT), motivaci k negativnímu školnímu výkonu (MOTNŠV) a sebeprosazení (SEPROS). Dílčími cíli je porovnat výsledky jednotlivých tříd, zda existuje rozdíl ve vnímání klimatu z hlediska pohlaví. Pro dosažení těchto cílů byla stanovena tato základní hypotéza:

H₁: Existují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně.

Dále budou třídy vyhodnocovány jednotlivě z pohledu hodnocení daných oblastí tzn. nižšího či vyššího výskytu suportivity, motivace k negativnímu školnímu prostředí a sebeprosazení. Rovněž budou porovnány rozdíly z hlediska pohlaví.

2.3 Výzkumná metoda

Výzkum byl realizován v květnu roku 2015 na Základní škole ve Velkém Újezdě. Cílovou skupinou byli žáci druhého stupně. Po předchozí vstřícné domluvě s vedením školy mi bylo umožněno v rámci vyučovací hodiny žákům osobně zadat a následně převzít vyplněné dotazníky, které žáci vkládali do obálek. Přínos výzkumu spatřuji zejména v následné užitečnosti pro základní školu, které bude poskytnuta zpětná vazba a bude tak moci případně pracovat s klimatem jednotlivých tříd.

Pro zjištění aktuálního klimatu ve třídách jsem zvolila jako výzkumnou metodu dotazník, jelikož je vhodný pro hromadné zjišťování údajů. Bezesporu velká výhoda spočívá i v rychlosti získávání dat a značně menší investici času. Jako výzkumný nástroj jsem využila dotazník KLIT, jehož autorem je Lašek. Dotazník je primárně určen pro vyšší ročníky základních škol a střední školy. Obsahuje 27 otázek zaměřených na tři oblasti klimatu školní třídy. První je tzv. suportivní (SUPKT) neboli podpůrné, kooperativní klima.

Zde žáci popisují vztah ke třídě, mezi spolužáky, soudržnost a míru kooperace. Tyto prvky jsou obsaženy v otázkách 1. V naší třídě mám několik důvěrných přátel. 4. Když jsem v nesnázích, vím, že mi třída pomůže. 7. V naší třídě se dovede většina žáků radovat ze školního úspěchu jednoho z nás. 10. Záleží mi na tom, aby ostatní ve třídě měli o mně co nejlepší mínění. 13. S většinou třídy je příjemné se sejít i mimo školu na společnou akci. 16. V naší třídě se dovedeme při písemce či zkoušení vzájemně povzbuzovat, fandit. 19. Cítím, že do této třídy vážně patřím. 21. V naší třídě je mnohem lepší parta, než v jiných třídách na naší škole. 23. Úkoly zadané celé třídě umíme dohromady řešit, máme na to dobrý systém. 25. V naší třídě se cítím spokojen, vím, že mě třída „bere“. 26. Když jde o nějakou důležitou věc, většina lidí v naší třídě se dovede sjednotit. 27. V naší třídě si při učení vzájemně pomáháme. Jako další žák posuzuje motivaci k negativnímu školnímu výkonu (MOTNŠV), kde popisuje míru svého zájmu či nezájmu o školu, tendenci nevynikat, vyhýbat se neúspěchům, nevěřit si. Tuto oblast mapují otázky 2. Mohl bych mít ve škole lepší výsledky, ale jen těžko se donutím k pravidelné práci. 5. Nejlepší ve škole je na sebe příliš neupozorňovat, být spíše v průměru. 8. Při zkoušení chci především projít, na známce mi zas tak nezáleží. 11. Vynikající prospěch není obvykle člověku v dalším životě mnoho platný. 14. Když stojím ve škole před nějakým úkolem, mívám strach, netroufnu si na něj. 17. Obvykle se ve škole při hodinách vyhýbám obtížným, nesnadno řešitelným situacím. 20. Často mívám pocit, že umím méně, než ostatní. 22. Mívám strach z možných překážek, váhám, neúspěchu se chci raději vyhnout. 24. Víím, že špatně zvládám školní situace, proto chci být ve škole raději „neviditelný“. Třetí okruh tvoří sebeprosazení (SEPROS), který představuje tendenci k individualizaci výkonu jedince, ale i spoléhání se sám na sebe, touhu vyniknout, nižší míru kooperace. Na sebeprosazení jsou zaměřeny otázky 3. Když víím, že něco umím, nebojím se to ukázat. 6. Obvykle se cítím dosti výkonný, mám pocit, že dosáhnu dobrého výsledku. 9. K řešení úkolů a problémů ve škole volím nejčastěji vlastní cestu, netoužím po spolupráci s ostatními ve

třídě. 12. Nerad se podřizují společné práci celé třídy, to vždy znamená potlačit sám sebe. 15. Pracovat na nějaké společné akci třídy, to obvykle znamená, že méně pracovití se schovávají za pracovitější; raději bych vynikl sám. 18. O získané poznatky, vyřešené úkoly se jen nerad dělím se spolužáky, měli by se více snažit sami. (Lašek, [Pdf.] [online]).

Každý dotazník obsahuje v záhlaví instrukce k vyplnění. Je vhodné na ně upozornit a případně objasnit nejasnosti. U každého výroku má žák na výběr ze 4 možností, silně souhlasím, mírně souhlasím, mírně nesouhlasím, silně nesouhlasím, které jsou označeny příslušným číslem. Zvolenou odpověď žák zakroužkuje. Při vyhodnocování se čísla přepíše do příslušného řádku, sečtou, čímž dosáhneme hrubého skóre, které je porovnáno se stenovými normami. Tímto se získá individuální obraz třídy v očích jednotlivce. Pro získání obrazu celé třídy, což je mým záměrem, je nutno sečíst všechny dosažené hodnoty a opět je porovnat s normami. Pokud je stenová hodnota v rozmezí od 1-4 u všech tří sledovaných oblastí klimatu, mluvíme o nízkém výskytu suportivity, motivaci k negativnímu školnímu výkonu, sebeprosazení). Hodnota spadající do 5-6 značí jakýsi průměr, dalo by se říci optimální stav ve třídě. Pokud jsou však hodnoty vyšší, znamenají stoupající nadprůměr v těchto oblastech. Sejmutí dotazníku trvá 15-20 minut, a zhruba stejně i následné vyhodnocení třídy. Pomocí této metody se tak učitel může například seznámit se třídou, kterou nezná apod. Taktéž tímto způsobem může žáky více zainteresovat do vztahů ve třídě, je nápomocna při sledování postojů žáků s dobrým a špatným prospěchem, zjišťuje rozdíly u chlapců a dívek apod. (Lašek, [Pdf.] [online]).

Tímto způsobem můžeme alespoň částečně proniknout do prožívání žáků. Na základě výsledku s nimi, ať už individuálně či kolektivně pracovat například na zvyšování jejich motivace ke školním výkonům, zamyslet se nad změnou přístupu ke třídě. Žáci nám

tímto dají podnět k další realizaci žádoucích kroků, tak aby klima ve třídě vedlo ke spokojenosti obou stran.

Tab. č. 1: Stenové normy pro KLIT (Lašek, [Pdf.] [online]).

Stenové normy pro KLIT

Sten	Suportivní klima třídy (SUPKT)	Motivace k negativnímu škol. výkonu (MOTNŠV)	Sebeprosazení (SEPROS)
	Hrubé skóre	Hrubé skóre	Hrubé skóre
1	18 a méně	13 a méně	10 a méně
2	19-21	14-15	11
3	22-24	16-17	12
4	25-27	18-20	13-14
5	28-32	21-23	15
6	33-37	24-25	16
7	38-40	26-27	17
8	41-43	28-29	18
9	44-47	30-32	19
10	48 a více	33 a více	20 a více

2.4 Výzkumný vzorek

V roce 2015, navštěvovalo druhý stupeň celkem 96 žáků. V 6. třídě bylo 22 žáků (10 dívek, 12 chlapců). V 7. třídě celkem 18 žáků (8 dívek, 10 chlapců). V 8. třídě 25 žáků (11 dívek, 14 chlapců) a v 9. třídě 31 žáků (13 dívek, 12 chlapců). Dotazník byl zadán osobně a z 96 žáků se zúčastnilo 94 respondentů, což znamená, že návratnost byla 98 %.

Tab. č. 2: Výzkumný vzorek (zdroj vlastní)

	6. třída Počet žáků/ Počet resp.	7. třída Počet žáků/ Počet resp.	8. třída Počet žáků/ Počet resp.	9. třída Počet žáků/ Počet resp.
dívky	10 / 9	8 / 8	11 / 11	13 / 12
chlapci	12 / 12	10 / 10	14 / 14	18 / 18
Celkový počet žáků	22 / 21	18 / 18	25 / 25	31 / 30

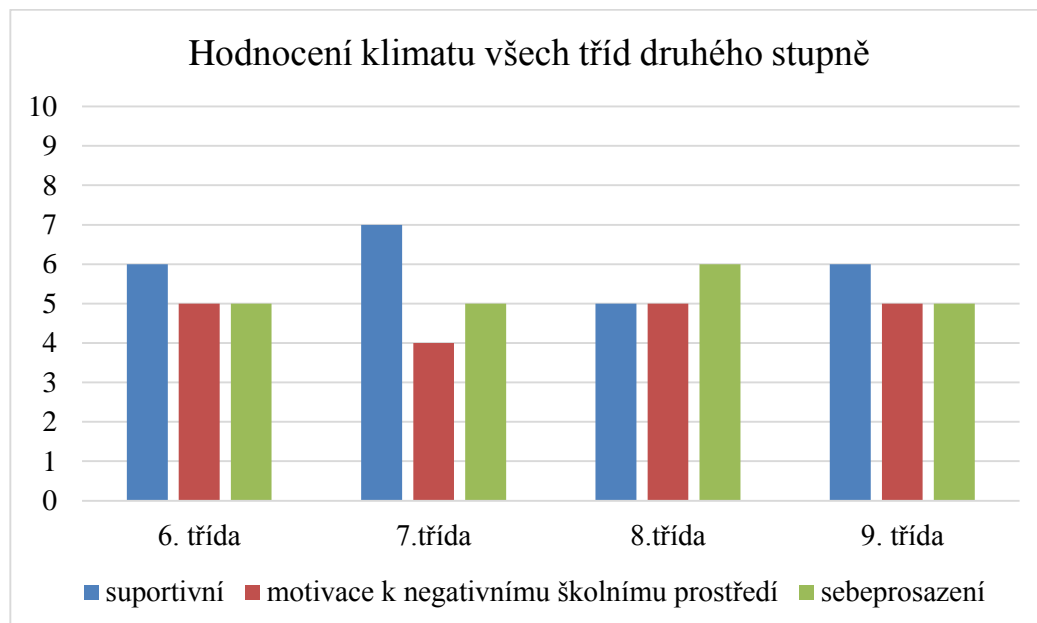
2.5 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Na základě zpracování údajů budu odpovídat na stanovené hypotézy. První tabulka bude obsahovat výsledky porovnání oblastí klimatu mezi třídami druhého stupně, poté budou oblasti hodnoceny v rámci dané třídy a porovnány z hlediska pohlaví žáků. Na základě hrubého skóre je přiřazen charakterizující sten. Přestože je v současnosti kladen důraz na individuální přístup k žákům, abych získala celkový obraz klimatu celé třídy, bylo potřebné ze získaných údajů udělat aritmetický průměr.

Tab. č. 3: Hodnocení oblastí klimatu všech tříd druhého stupně (zdroj vlastní)

Oblasti	6. třída		7. třída		8. třída		9. třída	
	suma	sten	suma	sten	suma	sten	suma	sten
Suportivní	35	6	40	7	31	5	37	6
Motivace k neg. škol. výkonu	22	5	19	4	23	5	22	5
Sebeprosazení	15	5	15	5	16	6	15	5

Graf č. 1: Hodnocení oblastí klimatu všech tříd druhého stupně
(zdroj vlastní)

Pro hypotézu H_1 je stanovena následující nulová a alternativní hypotéza:

H_0 : Neexistují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně.

H_A : Existují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně.

Na základě tabulky č. 3 a grafu č. 1 odmítám nulovou hypotézu, že neexistují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně a přijímám alternativní hypotézu, že existují rozdíly v hodnocení klimatu v jednotlivých oblastech klimatu třídy mezi třídami druhého stupně.

Třídy však dle určujících stenových hodnot spadají až na výjimky do pásma pozitivního klimatu, což je velice příznivé. Nesouměrné hodnoty se vyskytují v 7. třídě. Stenové hodnoty

v suportivní oblasti vypovídající o společné soudržnosti třídy se oproti ostatním třídám pohybují v stoupajícím nadprůměru, z čehož usuzují, že se žáci mezi sebou vzájemně podporují, spolupracují a drží při sobě. Oblast sebeprosazení se jeví být také uspokojivá a nacházejí se zde ctižádostivý jedinci. Nicméně ve zbývajících oblastech dle stenových hodnot hovoříme o nižším výskytu motivace k negativnímu školnímu prostředí. Tuto oblast mapovaly otázky typu, zda se jedinec pravidelně připravuje, jestli mu záleží na známkách, jak se staví k zadaným úkolům apod. Celkové klima třídy působí tedy poněkud necelistvě.

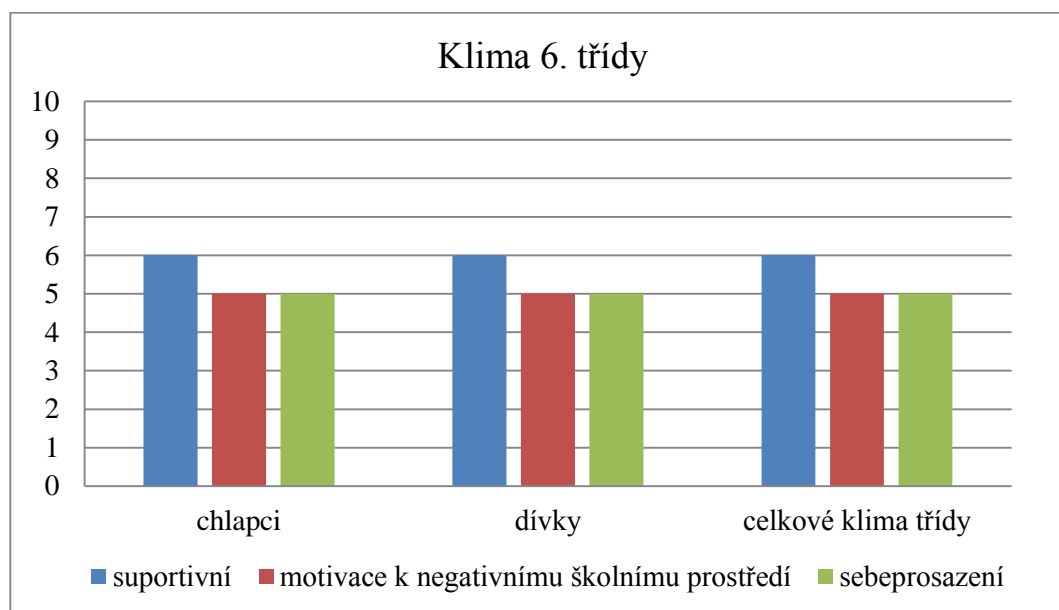
Osmá třída hodnotí oblast sebeprosazení kladněji oproti žákům šestého a devátého ročníku, kde se vyskytla shoda ve vnímání jednotlivých složek klimatu.

2.5.1 Šestá třída

Tab. č. 3: Výsledky hodnocení klimatu 6. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Oblasti	Chlapci Suma/Sten	Dívky Suma/Sten	Celkové klima třídy Suma/Sten
Supportivní	35/6	34/6	35/6
Motivace k negativnímu školnímu prostředí	22/5	22/5	22/5
Sebeprosazení	15/5	15/5	15/5

Graf č. 2: Klima 6. třídy (zdroj vlastní)

Na základě tab. č. 3 lze říci, že celkové klima třídy se dle stenových hodnot pohybuje v pásmu pozitivního klimatu třídy. Předpokládá se, členové třídy nemají problémy ve spolupráci s ostatními spolužáky, míra kooperace a soudržnosti je uspokojivá. Stenová hodnota je u této položky vyšší než u ostatních. Taktéž v oblasti motivace k negativnímu školnímu prostředí a sebeprosazení je příznivá. Lze tedy předpokládat, že žáci projevují zájem o školu, své známky, nesnaží se být „neviditelní“, dále nemají strach vyniknout, když něco umí, jsou schopni to prokázat a nebojí se.

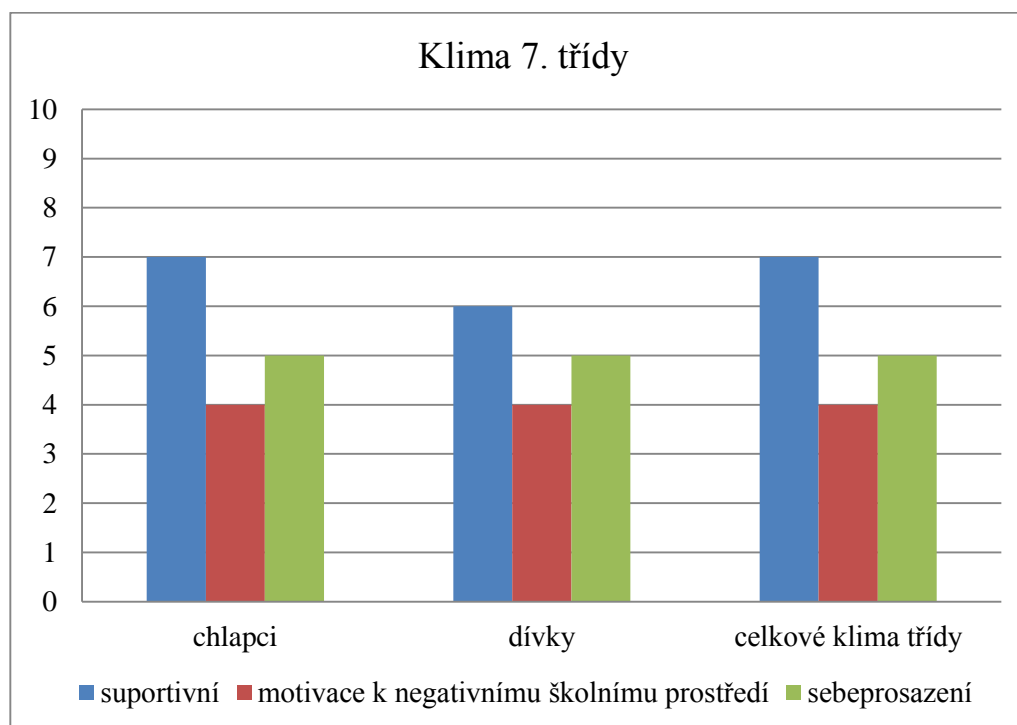
Porovnáme-li rozdílnost ve vnímání klimatu z hlediska pohlaví, lze konstatovat, že jak dívky, tak chlapani se v hodnocení jednotlivých oblastí shodují. Ve své třídě se cítí dobře, funguje zde vzájemná pomoc, nejsou lhotejní ke studijním výsledkům, nemají problém prosadit se a říct svůj názor.

2.5.2 Sedmá třída

Tab. č. 4: Výsledky klimatu 7. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní).

Oblasti	Chlapci Suma/Sten	Dívky Suma/Sten	Celkové klima třídy Suma/Sten
Suportivní	40/7	36/6	38/7
Motivace k negativnímu školnímu prostředí	18/4	20/4	19/4
Sebeprosazení	15/5	15/5	15/5

Graf č. 3: Klima 7. třídy (zdroj vlastní)

Z tabulky č. 4 vyplývá, že ve třídě existují značné rozdíly v hodnocení některých z jednotlivých oblastí klimatu třídy. Dle stenových norem se suportivní složka pohybuje ve stoupajícím

nadprůměru a oblast sebeprosazení v průměru. Usuzuji tedy, že soudržnost třídy, spolupráce a míra některých jedinců vyniknout sám za sebe je dobrá až nadprůměrná. Naopak v oblasti motivace k negativnímu školnímu výkonu byl zaznamenán mírný podprůměr. Domnívám se tedy, že většina jedinců se vyhýbá a má strach ze selhání při plnění úkolů, snaží se být spíše v průměru a neupozorňovat na sebe. Zhodnotím-li tedy jednotlivé oblasti v celku, působí na mě poněkud nekompaktně. Musíme brát však v potaz, že abychom dosáhly celkového klimatu třídy, musel být z výsledků stanoven aritmetický průměr, nikoli jedince jako individua, což znamená, že se zde samozřejmě vyskytují jedinci s chutí ke škole apod. Oproti ostatním třídám jsou však o něco rozdílné, což nám poukazuje na některé možné slabší stránky klimatu třídy.

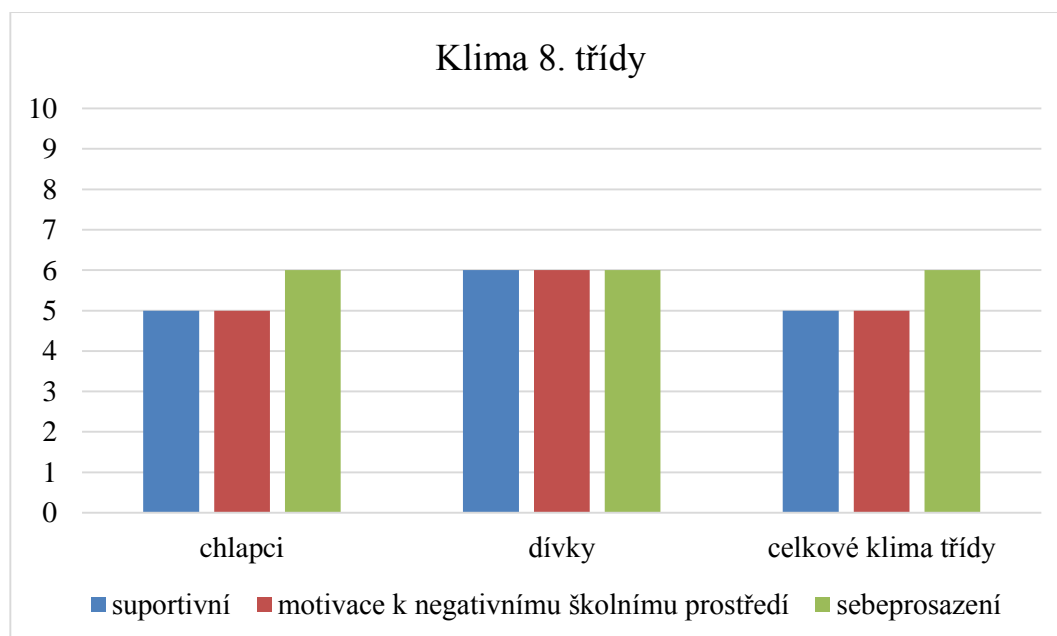
Jak vyplývá z grafu č. 3, tak se u obou pohlaví dle stenových norem projevila nižší míra motivace k negativnímu školnímu prostředí. Zaměřím-li se na oblast suportivity, tak zde také ani v jednom případě nelze hovořit o nízkém výskytu suportivity. U chlapců byla dokonce zaznamenána v této oblasti vyšší míra kooperace, vzájemné podpory a spolupráce než u dívek. Oblast individuálního sebeprosazení se pohybuje v pásmu příznivého klimatu, ale na základě hodnocení motivace k negativnímu školnímu prostředí se domnívám, že většina se snaží být spíše v průměru, vyhýbá se případným obtížnějším situacím, jelikož ví, že je hůře snáší.

2.5.3 Osmá třída

Tab. č. 5: Výsledky klimatu 8. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní).

Oblasti	Chlapci Suma / Sten	Dívky Suma / Sten	Celkové klima třídy Suma / Sten
Suportivní	31/5	33/6	32/5
Motivace k negativnímu školnímu výkonu	22/5	24/6	23/5
Sebeprosazení	16/6	16/6	16/6

Graf č. 4: Klima 8. třídy (zdroj vlastní).

Na základě tabulky č. 5, konstatuji, že hodnocení všech oblastí dle stenových norem spadá do pozitivního klimatu třídy. V oblasti sebeprosazení byl dokonce zaznamenán stoupající nadprůměr, z čehož usuzuji, že většině jedinců nedělá problém samostatně řešit zadané úkoly, jsou schopni ukázat své vědomosti a prokázat kvalitní znalost učiva. Oblast suportivní a motivace k negativnímu školnímu prostředí se také pohybuje v pásmu průměrných hodnot, tj. příznivého klimatu třídy. Lze tedy předpokládat, že žáci nemají problém v budování vzájemných přátelství, dokáží se navzájem povzbuzovat, jedinci si jsou vědomi toho, že jim třída v obtížných situacích pomůže. V jednotlivých předmětech jsou schopni zúročit své znalosti.

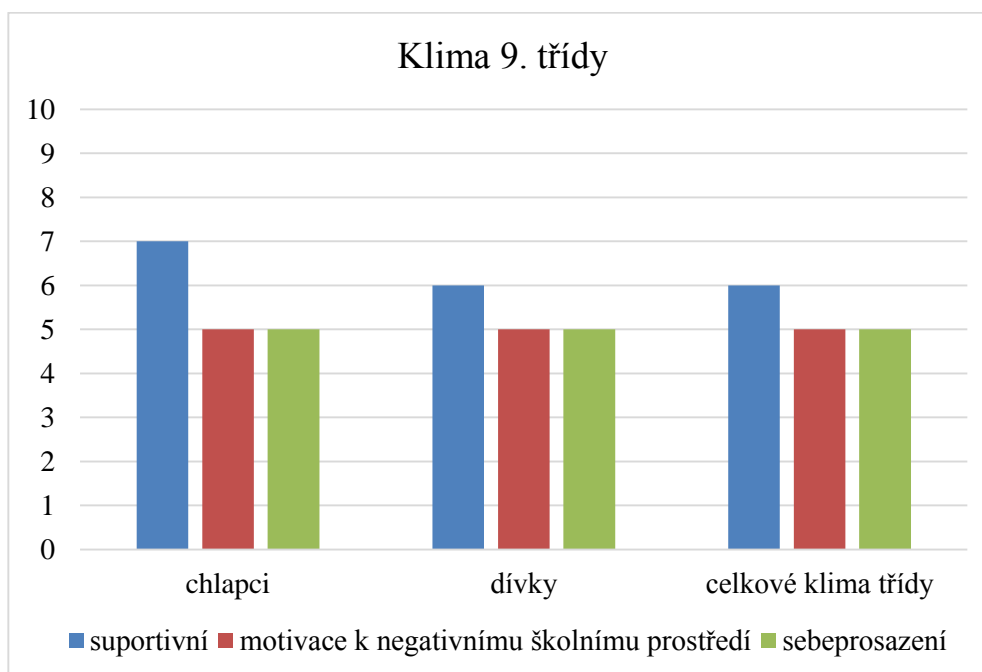
V souvislosti s grafem č. 4 lze říci, že hodnocení dívek se ve všech oblastech shoduje. Suportivní oblast vnímají o něco lépe než chlapci, taktéž i oblast motivace k negativnímu. Na základě tohoto zjištění se domívám, že míra sounáležitosti vzájemné podpory a vztahem k vyučovacím předmětům a plnění povinností je u děvčat nepatrně větší než u chlapců. Celkové klima třídy vnímám jako velice pozitivní.

2.5.4 Devátá třída

Tab. č. 6: Výsledky klimatu 9. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Oblasti	Chlapci Suma/Sten	Dívky Suma/Sten	Celkové klima třídy Suma/Sten
Suportivní	38/7	34/6	36/6
Motivace k negativnímu školnímu výkonu	21/5	23/5	22/5
Sebeprosazení	15/5	15/5	15/5

Graf č. 5: Klima 9.třídy (zdroj vlastní)

Z tabulky č. 6 je zřejmé, že ve všech oblastech, tzn. suportivní, motivace k negativnímu školnímu prostředí a sebeprosazení bylo dosaženo dobrých výsledků, tudíž lze klima třídy vnímat jako pozitivní. V suportivní složce převládají fungující vztahy mezi spolužáky, vzájemná podpora a spolupráce je na dobré úrovni. V oblasti motivace k negativnímu školnímu prostředí lze předpokládat, že žáci projevují zájem o dosažení určitých výsledků, umí překonávat i problémovější úlohy atd., taktéž usuzují, že se žáci nebojí projevit, jsou schopni individuálně se prosadit.

V grafu č. 5 můžeme sledovat hodnocení jednotlivých oblastí z hlediska pohlaví. Chlapci dle stenových norem hodnotili suportivní složku klimatu lépe než dívky, byl zde dokonce zaznamenán stoupající nadprůměr, tudíž lze předpokládat, že míra kooperace, vzájemné aktivity a spolupráce je výraznější, u dívek je však také velice příznivá. U zbývajících složek lze konstatovat, že všichni žáci se nebojí vyniknout sami za sebe, nesnaží se být pouze v průměru a projevují zájem o své studijní výsledky.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na klima třídy, které je nesmírně důležité a ovlivňuje žáka v mnoha oblastech jeho rozvoje. Důležité je zdůraznit, že aktéry při vytváření klimatu třídy jsou jak žáci, tak učitelé.

V teoretické části jsem nejprve vymezila základní pojmy, tj. prostředí, klima, atmosféra. Uvedla jsem, co je spojuje a v čem se naopak odlišují. Následně jsem se zabývala samotným klimatem třídy, kde jsem zpočátku vymezila prostor, v němž se výchovně vzdělávací proces uskutečňuje, tedy školu a s ní i termín klima školy, jenž má výrazný vliv na klima třídy. Dále jsem charakterizovala třídu jako sociální skupinu a charakterizovala stěžejní klima třídy, jež můžeme charakterizovat jako trvalejší emocionální a sociální naladění žáků tvořené vzájemnou interakcí učitelů i žáků. Uvedla jsem základní znaky školního klimatu. V podkapitole 1.2.1 jsem se více zabývala oblastmi a prvky vytvářejícími klima třídy. Neméně důležitou je podkapitola 1.2.2 věnující se pozitivnímu klimatu třídy, o němž lze říci, že se jedná o jakési žádoucí klima a jsou zde uvedeny znaky vedoucí k naplnění pozitivního klimatu třídy. Následně jsem uvedla současné přístupy ke zkoumání klimatu třídy, používané výzkumné metody.

Hlavním cílem praktické části je charakterizovat klima jednotlivých tříd druhého stupně, prostřednictvím standardizovaného dotazníku KLIT, který je zaměřen na tři složky – suportivní, motivaci k negativnímu školnímu prostředí a sebeprosazení. Dílčími cíli bylo porovnat výsledky mezi třídami druhého stupně a zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání klimatu třídy z hlediska pohlaví žáků. Pro zjištění rozdílů mezi třídami druhého stupně byla stanovena tato hypotéza H_1 : Existují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně. Následně byly třídy vyhodnocovány jednotlivě ve všech oblastech a byly zjišťovány rozdíly ve vnímání klimatu třídy z hlediska pohlaví.

Na základě zjištěných skutečností pro H_1 byla přijata alternativní hypotéza, tedy že existují rozdíly v hodnocení jednotlivých oblastí klimatu třídy mezi třídami druhého stupně. Ve většině tříd až na výjimky, které budu dále specifikovat, se objevovalo hodnocení spadající dle stenových norem do pozitivního klimatu třídy. V žádné třídě nebylo dosaženo značně podprůměrných a negativních hodnot. V 6. třídě byla zaznamenána vyšší hodnota v hodnocení suportivní oblasti, avšak všechny výsledné hodnoty pohybovaly v oblasti pozitivního klimatu a nebyl zde zpozorován žádný problém. Rozdílnost vnímání jednotlivých oblastí klimatu mezi chlapci a dívkami se nepotvrdila. Třída 7. byla z pohledu hodnocení celkového klimatu třídy v jednotlivých oblastech nejméně sourodá. Přestože bylo v suportivní složce dosaženo nadprůměrných hodnot a oblast sebeprosazení dosáhla průměrných, v oblasti motivace k negativnímu školnímu prostředí byla zaznamenána nižší stenová hodnota, proto celkové klima nepovažuji zcela za souměrné. Z hlediska pohlaví hodnotily chlapci suportivní složku lépe než dívky. V 8. třídě byl zaznamenán rozdíl u složky sebeprosazení, ale také se řadí spolu s ostatními posuzovanými oblastmi do pásma pozitivního klimatu třídy. Dívky hodnotily všechny složky podobně, chlapci hodnotili oblast sebeprosazení o něco lépe než dívky. V 9. třídě byla v hodnocení celkového klimatu třídy zaznamenána vyšší aktivita v oblasti kooperace a spolupráce u obou pohlaví, u chlapců se však pohybovala míra suportivity ve stoupajícím nadprůměru.

Tímto považuji hlavní i dílčí cíle mé práce za naplněné a přínos spatřuji zejména pro školu, které budou poskytnuty výsledky šetření, a věřím, že jí budou přínosné, zejména třídním učitelům pro případnou práci s klimatem tříd.

Použitá literatura

DOLEŽELOVÁ, Jana. Metody a formy práce vedoucí k pozitivnímu klimatu ve výchovně-vzdělávacím procesu. In Chráska, Tomanová a Holoušová (ed.). *Klima současné české školy. Sborník příspěvků z 11. konference CPdS*. Brno : Konvoj, 2003. ISBN 80-7203-064-5.

DVOŘÁKOVÁ, Miroslava. *Pedagogicko psychologická diagnostika I*. České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice, 1995. ISBN 80-7040-143-5.

GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Hanex: Olomouc, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc : Hanex, 2008. Vzdělávání. ISBN 978-80-7409-024-0.

KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

KAŠPÁRKOVÁ, Jana. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu: konstrukce a aplikace v praxi*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1852-0.

KRAUS, Blahoslav, Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk, prostředí, výchova*, Brno: 2001, Paido. ISBN 80-7315-004-2.

LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. 3. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-220-1.

LAŠEK, Jan. *Klima školní třídy a možnosti jeho měření*. [Pdf.]. [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupný z: <http://www.prevence-praha.cz/component/search/?searchword=klima+t%C5%99%C3%ADdy&ordering=&searchphrase=all>.

MAREŠ, Jiří. *Sociální klima školní třídy*, 1998 [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupný z:

http://www.klima.pedagogika.cz/trida/doc/Mares_Klima_tridy.pdf.

MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

MAREŠ, Jiří a Stanislav JEŽEK. *Klima školní třídy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87063-79-8.

PETLÁK, Erich. *Klíma školy a klíma triedy*, 2006. ISBN 80-89018-97.

PRŮCHA, Jan.; WALTEROVÁ, Eliška aj. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

Slovník českých synonym a antonym. 2. vyd. Brno : Lingea, 2012. ISBN 978-80-87471-40-4.

Základní škola Velký Újezd [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupný z: <http://www.skolavelkyujezd.cz/zs/>.

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Stenové normy pro KLIT (Lašek, [Pdf.] [online])

Tab. č. 2: Výzkumný vzorek (zdroj vlastní)

Tab. č. 3: Výsledky hodnocení klimatu 6. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Tab. č. 4: Výsledky hodnocení klimatu 7. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Tab. č. 5: Výsledky hodnocení klimatu 8. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Tab. č. 6: Výsledky hodnocení klimatu 9. třídy dle stenových norem pro KLIT (zdroj vlastní)

Seznam grafů

Graf č. 1: Hodnocení oblastí klimatu všech tříd druhého stupně (zdroj vlastní)

Graf č. 2: Klima 6. třídy (zdroj vlastní)

Graf č. 3: Klima 7. třídy (zdroj vlastní)

Graf č. 4: Klima 8. třídy (zdroj vlastní)

Graf č. 5: Klima 9. třídy (zdroj vlastní)

Přílohy

Příloha č. 1: Souhlas ředitele školy

Příloha č. 2: vzor dotazníku KLIT

Příloha č. 3: Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha č. 1: Souhlas ředitele školy

Základní škola a Mateřská škola Velký Újezd
okres Olomouc, příspěvková organizace

PSČ: 783 55
IČO: 750 276 40

ZŠ Velký Újezd, Navrátilova 321
MŠ Velký Újezd, Olomoucká 315

tel., fax: 585 358 109
mobil: 774 112 213

Ve Velkém Újezdě dne 15. 12. 2015

Bakalářská práce Klima třídy žáků druhého stupně základní školy ve Velkém Újezdě

Souhlasím s uvedením názvu školy a veškerých zjištěných informací z dotazníkového šetření prováděného Denisou Domesovou v rámci bakalářské práce Klima třídy žáků druhého stupně základní školy ve Velkém Újezdě.

Mgr. Petr Konečný, ředitel školy ZŠ a MŠ Velký Újezd

Příloha č. 2: vzor dotazníku KLIT

Dotazník KLIT

Milí žáci,

v tomto dotazníku vám budou předkládány výroky, které charakterizují zvláštnosti jednotlivých školních tříd i vás samotných. Nejedná se o zkoušku vašich schopností a neexistují zde správné či špatné odpovědi. Dotazník je ve vaší třídě zadáván anonymně, proto se prosím snažte odpovídat pravdivě. Získané výsledky slouží k průzkumu školního prostředí a sociálního klimatu v jednotlivých třídách, na kterých obvykle mají zájem nejen učitelé, ale i samotní žáci. Děkuji vám.

Ročník: 6. 7. 8. 9.

Žák / Žákyně

Hodnotící škála

silně souhlasím	mírně souhlasím	mírně nesouhlasím	silně nesouhlasím
4	3	2	1

1. V naší třídě mám několik důvěrných přátel.	4	3	2	1
2. Mohl bych mít ve škole lepší výsledky, ale jen těžko se donutím k pravidelné práci.	4	3	2	1
3. Když vím, že něco umím, nebojím se to ukázat.	4	3	2	1
4. Když jsem v nesnázích, vím, že mi třída pomůže.	4	3	2	1
5. Nejlepší ve škole je na sebe příliš neupozorňovat, být spíše v průměru.	4	3	2	1
6. Obvykle se cítím dosti výkonný, mám pocit, že dosáhnu dobrého výsledku.	4	3	2	1

7. V naší třídě se dovede většina žáků radovat ze školního úspěchu jednoho z nás.	4	3	2	1
8. Při zkoušení chci především projít, na známce mi zas tak nezáleží.	4	3	2	1
9. K řešení úkolů a problémů ve škole volím nejčastěji vlastní cestu, netoužím po spolupráci s ostatními ve třídě.	4	3	2	1
10. Záleží mi na tom, aby ostatní ve třídě měli o mně co nejlepší mínění.	4	3	2	1
11. Vynikající prospěch není obvykle člověku v dalším životě mnoho platný.	4	3	2	1
12. Nerad se podřizuji společné práci celé třídy, to vždy znamená potlačit sám sebe.	4	3	2	1
13. S většinou třídy je příjemné se sejít i mimo školu na společnou akci.	4	3	2	1
14. Když stojím ve škole před nějakým úkolem, mívám strach, netroufnu si na něj.	4	3	2	1
15. Pracovat na nějaké společné akci třídy, to obvykle znamená, že méně pracovití se schovávají za pracovitější; raději bych vynikl sám.	4	3	2	1
16. V naší třídě se dovedeme při písemce či zkoušení vzájemně povzbuzovat, fandit.	4	3	2	1
17. Obvykle se ve škole při hodinách vyhýbám obtížným, nesnadno řešitelným situacím.	4	3	2	1
18. O získané poznatky, vyřešené úkoly se jen nerad dělím se spolužáky, měli by se více snažit sami.	4	3	2	1
19. Cítím, že do této třídy vážně patřím.	4	3	2	1
20. Často mívám pocit, že umím méně, než ostatní.	4	3	2	1

21. V naší třídě je mnohem lepší parta, než v jiných třídách na naší škole.	4	3	2	1
22. Mívám strach z možných překážek, váhám, neúspěchu se chci raději vyhnout.	4	3	2	1
23. Úkoly, zadané celé třídě umíme dohromady řešit, máme na to dobrý systém.	4	3	2	1
24. Víím, že špatně zvládám školní situace, proto chci být ve škole raději „neviditelný“	4	3	2	1
25. V naší třídě se cítím spokojen, víím, že mě třída „bere“.	4	3	2	1
26. Když jde o nějakou důležitou věc, většina lidí v naší třídě se dovede sjednotit.	4	3	2	1
27. V naší třídě si při učení vzájemně pomáháme.	4	3	2	1

NEVYPLŇUJTE!

SUPKT:

1.....4.....7.....10.....13.....16.....19.....21.....23.....25...26.....27.....

Suma...../ Sten.....

MOTNŠV: 2.....5.....8.....11.....14.....17.....20.....22.....24.....

Suma...../ Sten.....

SEPROS: 3.....6.....9.....12.....15.....18.....

Suma...../ Sten.....

Příloha č. 3: Ukázka vyplněného dotazníku

Dotazník KLIT

Milí žáci,

v tomto dotazníku vám budou předkládány výroky, které charakterizují zvláštnosti jednotlivých školních tříd i vás samotných. Nejedná se o zkoušku vašich schopností a neexistují zde správné či špatné odpovědi. Dotazník je ve vaší třídě zadáván anonymně, proto se prosím snažte odpovídat pravdivě. Získané výsledky slouží k průzkumu školního prostředí a sociálního klimatu v jednotlivých třídách, na kterých obvykle mají zájem nejen učitelé, ale i samotní žáci. Děkuji vám.

Ročník: 6. 7. (8.) 9.

(Žák) Žákyně

Hodnoticí škála

silně souhlasím	mírně souhlasím	mírně nesouhlasím	silně nesouhlasím
4	3	2	1

1. V naší třídě mám několik důvěrných přátel.	4	3	(2)	1
2. Mohl bych mít ve škole lepší výsledky, ale jen těžko se donutím k pravidelné práci.	(4)	3	2	1
3. Když vím, že něco umím, nebojím se to ukázat.	4	(3)	2	1
4. Když jsem v nesnázích, vím, že mi třída pomůže.	4	3	(2)	1
5. Nejlepší ve škole je na sebe příliš neupozorňovat, být spíše v průměru.	4	3	(2)	1
6. Obvykle se cítím dosti výkonný, mám pocit, že dosáhnu dobrého výsledku.	4	(3)	2	1
7. V naší třídě se dovede většina žáků radovat ze školního úspěchu jednoho z nás.	4	3	(2)	1
8. Při zkoušení chci především projít, na známce mi zas tak nezáleží.	4	3	(2)	1
9. K řešení úkolů a problémů ve škole volím nejčastěji vlastní cestu, netoužím po spolupráci s ostatními ve třídě.	4	(3)	2	1
10. Záleží mi na tom, aby ostatní ve třídě měli o mně co nejlepší mínění.	4	3	(2)	1
11. Vynikající prospěch není obvykle člověku v dalším životě mnoho platný.	4	(3)	2	1
12. Nerad se podřizuji společné práci celé třídy, to vždy znamená potlačit sám sebe.	4	(3)	2	1

13. S většinou třídy je příjemné se sejit i mimo školu na společnou akci.	4	3	2	1
14. Když stojím ve škole před nějakým úkolem, mívám strach, netroufnu si na něj.	4	3	2	1
15. Pracovat na nějaké společné akci třídy, to obvykle znamená, že méně pracovití se schovávají za pracovitější; raději bych vynikl sám.	4	3	2	1
16. V naší třídě se dovedeme při písemce či zkoušení vzájemně povzbuzovat, fandit.	4	3	2	1
17. Obvykle se ve škole při hodinách vyhýbám obtížným, nesnadno řešitelným situacím.	4	3	2	1
18. O získané poznatky, vyřešené úkoly se jen nerad dělím se spolužáky, měli by se více snažit sami.	4	3	2	1
19. Cítím, že do této třídy vážně patřím.	4	3	2	1
20. Často mívám pocit, že umím méně, než ostatní.	4	3	2	1
21. V naší třídě je mnohem lepší parta, než v jiných třídách na naší škole.	4	3	2	1
22. Mívám strach z možných překážek, váhám, neúspěchu se chci raději vyhnout.	4	3	2	1
23. Úkoly, zadané celé třídě umíme dohromady řešit, máme na to dobrý systém.	4	3	2	1
24. Vím, že špatně zvládám školní situace, proto chci být ve škole raději „neviditelný“	4	3	2	1
25. V naší třídě se cítím spokojen, vím, že mě třída „bere“.	4	3	2	1
26. Když jde o nějakou důležitou věc, většina lidí v naší třídě se dovede sjednotit.	4	3	2	1
27. V naší třídě si při učení vzájemně pomáháme.	4	3	2	1

NEVYPLŇUJTE!

SUPKT: 1. 2. 4. 7. 10. 13. 3. 16. 3. 19. 1. 21. 2. 23. 3. 25. 3. 26. 3. 27. 3.

Suma... 29 / Sten... 5

MOTNŠV: 2. 4. 5. 2. 8. 2. 11. 3. 14. 2. 17. 2. 20. 2. 22. 2. 24. 2.

Suma... 21 / Sten... 5

SEPROS: 3. 3. 6. 3. 9. 3. 12. 3. 15. 2. 18. 3.

Suma... 19 / Sten... 7

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Denisa Domesová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jana Kantorová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Klima třídy žáků druhého stupně Základní školy ve Velkém Újezdě
Název v angličtině:	The Class Climate of the Secondary Grade Students at the Elementary School in Velký Újezd
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce je zaměřena na klima třídy žáků druhého stupně Základní školy ve Velkém Újezdě. Cílem teoretické části je zdůraznit a dále šířit myšlenku důležitosti práce s klimatem třídy. Charakterizovány jsou pojmy, prostředí klima atmosféra. Dále klima třídy, pozitivní klima třídy, jednotlivé oblasti a prvky klimatu třídy. Vymezeny jsou současné přístupy a metody zkoumání klimatu třídy. Hlavním cílem praktické části je pomocí standardizovaného dotazníku KLIT charakterizovat klima jednotlivých tříd žáků druhého stupně základní školy. Dílčími cíli je porovnat rozdíly v hodnocení mezi třídami druhého stupně a zjistit, zda existují rozdíly v hodnocení klimatu třídy z hlediska pohlaví žáků.</p>
Klíčová slova:	Prostředí, klima, atmosféra, třída, klima třídy, pozitivní klima třídy

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>This bachelor's work is focused on the class climate of the second grade pupils at basic school in Velký Újezd. The aim of the theoretical part is to emphasise and further to spread the idea of the importance of the work with the class climate. There are characterized the terms such as environment, climate, mood. Also class climate, positive class climate, particular areas and elements of the class climate. There have been defined contemporary approaches and methods of the class climate survey. The main aim of the practical part is by the help of the standardized questionnaire KLIT characterize the climate of particular classes of the second grade pupils at basic schools.</p> <p>The partial aims are to compare the differences in assessment among the second grade classes and find out if there are any differences in class climate evaluation with respect to the pupils' gender.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>environment, climate, mood, class climate, positive class climate</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1: Souhlas ředitele školy Příloha č. 2: vzor dotazníku KLIT Příloha č. 3: Ukázka vyplněného dotazníku</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>38 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český</p>